

ZÁPADOČESKÁ UNIVERZITA V PLZNI
FAKULTA PEDAGOGICKÁ
KATEDRA ČESKÉHO JAZYKA A LITERATURY

Přemyslovská pověst od 10. do 14. století
BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

ALŽBĚTA NOLČOVÁ
ČESKÝ JAZYK SE ZAMĚŘENÍM NA VZDĚLÁVÁNÍ

Vedoucí práce: Mgr. Jiří Novotný

Plzeň 2020

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracovala samostatně s použitím uvedené literatury a zdrojů informací.

Plzeň, 3. července 2020

.....
vlastnoruční podpis

Poděkování

Děkuji panu Mgr. Jiřímu Novotnému za odborné vedení práce, věcné připomínky, dobré rady a vstřícnost při konzultacích a vypracování mé bakalářské práce.

Anotace

Práce se zabývá aktualizacemi textu přemyslovske pověsti a jejím vývojem v pramenech od 10. do 14. století. Jedná se o prameny hagiografické a historiografické. Práce poskytuje i jednotlivé motivy, které jsou obsaženy v textech pověsti. Je zde popsána i jejich postupná přeměna. Poslední část práce nabízí využití textů pověstí ve výuce na základních a středních školách. Jedná se o jakýsi plán, kterým je možné žáky seznámit s nejstaršími českými pověstmi.

Abstract

The thesis deals with updating the themes of the Přemyslid Legend and its development in sources from 10th to 14th centuries. These are hagiographic and historiographic sources. The thesis also provides individual themes that are included in the text of the legend. Their gradual change is described here. The last part of the thesis provides a possibility of using texts of the legends at primary and secondary schools. It is a certain plan how to inform students about the oldest Czech legends.

Klíčová slova

aktualizace motivů, přemyslovska pověst, Přemysl, 10. století, 14. století

Keywords

themes updating, Přemyslid legend, Přemysl, 10th century, 14th century

Obsah

Úvod	6
1. Historiografie do 14. století	7
1.1. Kristiánova legenda	7
1.2. Kosmova kronika.....	8
1.3. Kronika tak řečeného Dalimila.....	8
1.4. Kroniky doby Karla IV.....	9
2. Kristiánova legenda	12
3. Nejstarší verze v Kosmově Kronice Čechů	16
4. Přemyslovská pověst v Dalimilově kronice.....	24
5. Kroniky doby Karla IV.	32
6. Sumarizace	36
7. Texty pověstí ve výuce	37
7.1. Základní škola.....	37
7.2. Střední škola	38
Závěr.....	41
Resumé.....	42
Seznam literatury.....	43

Úvod

Předmětem práce bude zkoumání přemyslovské pověsti od 10. do 14. století. Jedná se především o aktualizaci textu pověsti, jejíž zárodek bychom hledali v Kristiánově legendě. Téma jsem si vybrala proto, že doba raného a vrcholného středověku je velmi zajímavá v historickém kontextu a pyšní se právě texty, které jsou neodmyslitelně spjaty s kulturním vývojem.

Jak jsem se již v začátku zmínila, zárodek pověsti se nachází v Kristiánově legendě, proto je i důležitým zdrojem pro tuto práci. Dalším zdrojem bude Kosmova Kronika česká, která je obohacena o dívčí a luckou válku, dále kronika tak řečeného Dalimila a kroniky doby Karla IV. Těmito kronikami musíme končit, jelikož nastala doba husitských válek. Historiografie pokračovala, ale všímala si věroučných sporů a soudobých událostí, nikoliv české historie.

Ve své práci se budu zabývat především aktualizacemi textu pověsti, který se přetvářel v daných obdobích, tzn. jednotlivými proměnami textu, popř. čím byl text v průběhu let obohacen. Nezbytnou součástí práce bude i rozbor historiografického vývoje do konce 14. století. Pokusím se o interpretaci zárodku pověsti, ale také se zaměřím na nejstarší verzi v Kosmově Kronice české. Nejdůležitější pro správné zpracování práce budou právě Dalimilova kronika a kroniky doby Karla IV., jelikož zde čekám aktualizaci v pravém slova smyslu.

V poslední části bych ráda nastínila, resp. shrnula veškeré získané poznatky, ze kterých bude nutno vyvodit závěr, který bude nezbytný pro další pokračování této práce, jelikož části jednotlivých textů nemusí sloužit pouze jako pramen k této práci, ale i jako materiál vhodný k výuce žáků na základních a středních školách. Jakožto velká obdivovatelka středověku a textů, které z něj pocházejí, si myslím, že bude celkem zajímavý cíl např. vytvořit dle daných předloh vlastní texty, které mohou zaujmout žáky a možná inspirovat k dalšímu bádání po textech této doby a jejich aktualizacích. Texty by měly být uzpůsobené danému ročníku základní nebo střední školy i s opatřenými interdisciplinárními pomůckami.

Pracujeme sice s legendou, ale objevují se zde i historické látky jako např. Bořivojův křest. Slovanské etnikum už nebylo pouze skupinou lidí, kteří přišli na toto území, ale formovali do jakéhosi souručenství. Díky těmto textům sledujeme pohledy středověkých kronikářů na slovanský lid a jeho formování. Ať už jde o Kristiána, Kosmu nebo autory z doby Karla IV., ti všichni se vraceli ke svým kořenům, i když každý danou problematiku sledoval svými očima a svými postupy. Z toho důvodu lze použít pro tuto práci uvedené prameny.

1. Historiografie do 14. století

Je třeba představit si jednotlivé prameny, které jsou pro tuto práci nezbytné. Pokud hovoříme čistě o kronikách, ze kterých budeme čerpat, jedná se o prameny historiografické, přičemž čerpáme i z Kristiánovy legendy, která je sama o sobě pramenem hagiografickým. Jednotlivé prameny si rozebereme nyní.

1.1. Kristiánova legenda

Již od národního obrození se vedou časté spory o tom, kdy text vznikl a jaký je původ autora. Legenda byla velmi rozebírána a spory nevedly ke sjednocení hlasů, kdy opravdu vznikla. Dle bádání budeme vycházet z toho, že legenda vznikla v letech 992-994.¹ Legenda je psána latinsky a jedná se o rozsáhlé dílo s prologem i s jakýmsi epilogem v podobě dovětku.

Pokud se krátce zaměříme na Kristiánův původ, je pro nás důležitá tato část: *Nyní Vás snažně prosím, slovutný biskupe a nejdražší synovče.*² Zde autor naráží na svůj příbuzenský vztah s druhým biskupem pražským,³ kterému je dílo zároveň věnováno. Znamenalo by to příbuzenskou vazbu na Slavníkovce (Vojtěch z dynastie Slavníkovců) a Přemyslovce (sv. Václav). Josef Dobrovský dokonce označil Kristiánovu legendu za falzum ze 14. století,⁴ ale dnes už jsou tyto obrozenecké argumenty vyvrácené D. Třeštíkem, a především J. Ludvíkovským, kteří se Kristiánovým původem a jeho legendou intenzivně zabývali. I přes nejasnosti o autorovi, je dle J. Nechutové⁵ dále evidentní, že se Kristián seznámil s italskými texty, což odůvodňuje jeho stylistickou a rétorickou výbavu spisu.

Legenda je někdy označována jako *Život a umučení svatého Václava a jeho báby svaté Ludmily*. Pro nás je relevantní kapitola druhá, kde bychom našli pověst o Přemyslu Oráčovi, jakožto prapředku Bořivoje. Dále obsahuje vyprávění o Cyrilovi a Metoději na Moravě, dočteme se o křtu Bořivoje a jeho ženy Ludmily. Jako podřízený knížeti Svatoplukovi přijal křest na Moravě a poté prosadil křesťanství i v Čechách.⁶ Od třetí kapitoly už se dovídáme pouze o životě svaté Ludmily, úmrtí na hradě Tetín, o přenesení jejího těla, nakonec o jejích zázracích. O jejím vnuku je vypravováno podobně v jednoduché chronologické kompozici textu. Od jeho života, přes jeho smrt, až po jeho zázraky.

---

¹ TŘEŠTÍK, Dušan. *Počátky Přemyslovců*. Praha: NLN, 1997, s. 137.

² LUDVÍKOVSKÝ, Jaroslav (ed.). *Kristiánova legenda*. Praha: Vyšehrad, 1978, s. 11.

³ Vojtěch Slavníkovec

⁴ Stař (překlad z němčiny) Literární podvod (Literarischer Betrug) z roku 1824. In Machovec, Milan. Josef Dobrovský. Praha: Svobodné slovo, 1964, s. 225.

⁵ NECHUTOVÁ, Jana. *Latinská literatura českého středověku do roku 1400*. Praha: Vyšehrad, 2000, s. 41.

⁶ Nejednalo se o první křest českého předáka, jelikož je obecně známá zmínka z análů fuldských k roku 845 o vynuceném křtu čtrnácti českých knížat (předáků v Řezně). (Třeštík, 1997, s. 74-98.)

1.2. Kosmova kronika

Kosmas jako kronikář, za kterého se sám považoval, sepsal kroniku v letech 1119 až 1125. Je psána prvotřídní latinou, což jen dokládá jeho vzdělanost. Poprvé se objevuje touha navštívit místa a objekty, o kterých autor píše. Ve své kronice detailně popisuje různá hradiště a místa, tudíž lze předpokládat, že tato místa skutečně navštívil.

O Kosmově původu nelze pochybovat. Studoval v pražské katedrální škole, ale i v Lutychu. Byl kanovníkem kapituly u svatého Víta. Je považován za národního dějepisce. Zaměřoval se na duchovní vrstvu coby nositele intelektu. Nepracoval pouze s církevní tematikou, ale popisoval i dějiny jakéhosi „národa,“ který v té době ještě neexistoval. Nevyprávěl totiž o národu, ale o kmenovém sourozenství. Pro Kosmu a jeho Kroniku Čechů byla vzorem kronika opata kláštera v Prümü Reginona z počátku 10. století.

Kronika měla být historickým vyprávěním, které ovšem muselo být pravdivé. Pro Kosmu bylo také důležité očitě svědectví. Opíral se o bájně vyprávění o tom, co se stalo před Bořivojem, ale také o své vlastní zkušenosti. Do své kroniky zahrnoval autobiografické prvky a zmiňoval zde i svou rodinu. Není zaznamenáno vše, ale pouze to, co je důležité a podstatné k uchování paměti. Co se týče jeho závěrů, v krajních případech nechal čtenáře, aby sám rozhodl a dumal nad skutečnostmi.

Pro kroniku obecně je důležitý styl a kompozice, proto i sám Kosmas chtěl, aby jeho kronika byla kronikou a snažil se dodržovat jednotný styl: *„Proto se Kosmas také v předmluvě ke druhé knize omlouval, že do ní zařazuje verše, které jsou ovšem i v ostatních dvou. Tvrdil, že se „vědomě dopouštěl nevědomosti“ tím, že skládal verše, přiznával tedy, že věděl o předpisu, který zakazoval porušit jednotu stylu vložení veršů do prózy.“*⁷

Svou kroniku začal potopou a také zmatením jednotlivých jazyků, záměrně tím naznačil původ Čechů.

1.3. Kronika tak řečeného Dalimila

Jedná se o kroniku,⁸ jež je veršovaná a psaná česky. Autor zde popisoval události do roku 1314, přičemž jeho pokračovatel do roku 1325. Pokud bychom se krátce zaměřili na autora, nemohli bychom se dopracovat k jasnému závěru. Již od doby barokní je autor kroniky analyzován, nicméně se můžeme pouze domnívat o jeho původu. Václav Hájek

---

⁷ TŘEŠTÍK, Dušan. *Kosmas: studie s výběrem z Kosmovy Kroniky*. Praha: Svobodné slovo, 1966, s. 71.

⁸ DAŇEHLKA, J., HÁDEK, K. a HAVRÁNEK, B. (edd.) *Staročeská kronika tak řečeného Dalimila*. Praha: Academia, 1988.

z Libočan ve své kronice nazývá autora Dalimilem Meziříčským, k němuž se přikláněli i Tomáš Pešina z Čechorodu i Bohuslav Balbín.

Z kroniky je zřejmé, že měl vazbu na šlechtu a sám připomíná mluvčího české šlechty, kterou viděl jako pokračovatelku české tradice. Lze tedy předpokládat, že Dalimil patřil mezi české šlechtice. Kolem jeho autorství probíhala v posledních dvou letech masivní diskuze. Důkladný pokus o ztotožnění autora se známou historickou osobností podnikl Tomáš Edel,⁹ který zacílil pozornost na johanitský řád. Shrnul složitou diskusi kolem autorství této kroniky.

Kroniku můžeme chápat i jako nacionalistickou knihu vzhledem k tomu, jak je zde popisována německá populace či jsou vnímáni neurození měšťané. V kronice je užit bezrozměrný verš. Jelikož byl ve středověké kultuře používán verš pravidelný (veršem české epiky byl pravidelný osmislabičný, sdruženě rýmovaný), měli bychom se ptát, proč píše neznámý autor právě bezrozměrným veršem. Je pravděpodobné, že autorovi šlo spíše o přebásnění Kosmovy kroniky a o obsah jako takový. Bezrozměrným veršem je možné sledovat právě obsah, nikoliv pravidelnou formu. Kromě Kosmy autor v předmluvě zmínil i jiné zdroje, s nimiž pracoval. Kromě kroniky boleslavské (Kosmas) uvádí další, dnes obtížně specifikovatelná díla: kroniku pražskou, břevnovskou, opatovickou a vyšehradskou, nicméně v díle lze najít zmínku i o kronice moravské a německé.

1.4. Kroniky doby Karla IV.

Mezi kroniky doby Karla IV. řadíme Kroniku Františka Pražského, Kroniku Pražského kostela Beneše Krabice z Weitmile, Kroniku českou Příbíkova Pulkavy z Radenína, Kroniku českou Jana Marignoly a Stručné sepsání kroniky římské a české od Neplacha, opata opatovického kláštera.¹⁰

František Pražský svou kroniku začal až činy Václava I., otcem Přemysla Otakara II. Bájných začátků českého státu a založení dynastie Přemysla se tedy nedotkl ani okrajově. Beneš Krabice z Weitmile (kronika Pražského kostela) započal vyprávění návratem Václava II. z vyhnanství z Braniborska. Tyto kroniky tedy nejsou relevantní pro naši práci a ke zkoumání přemyslovské pověsti jako takové.

Komparaci nám ovšem nabídne Kronika česká Příbíkova Pulkavy z Radenína. Byl farářem v Chudenicích. Ještě předtím však byl písařem pražského arcibiskupa a rektorem školy u sv. Jiljí v Praze.

---

⁹ EDEL, Tomáš. Příběh johanitského komtura řečeného Dalimil. Praha: ISV, 2000.

¹⁰ Opatovický klášter patřil mezi klauzury, kde bylo tradicí sepisovat analistické záznamy (viz AGO – anály hradištsko-opatovické). (Nechutová, 2000, s. 136.)

Kronika sama o sobě není na svou dobu jakýmsi vrcholným dílem, nicméně autor obohatil přemyslovskou pověst o další motivy i přesto, že jeho dílo je spíše kompilátem děl dosavadních.¹¹ Kronika je psána latinsky, ale český překlad pořídil sám Přibík Pulkava. Je vedena od potopy světa až do smrti Elišky Přemyslovny, tedy do roku 1330.

Jan Marignola (též Giovanni di Marignolli) byl italským cestovatelem a duchovním, jenž přijal pozvání do Čech od Karla IV. za účelem sepsání kroniky. Dílo se vrací k potopě světa, zmatení jazyků i osídlení Čech Slovy a je dovedeno až do doby Přemysla Otakara I. I přesto, že se Kronika česká celá opírá o Kosmu, jeho pokračovatele a bibli, nabídne nám několik zvláštností.

Neplach byl opatem v Opatovicích nad Labem. Dílo *Stručné sepsání kroniky římské a české*¹² bylo zřejmě sepsáno v souvislosti s klášterními zvyky. Kronika vykazuje základními formálními aspekty podobu análů.¹³ V krátkosti přejímá již staré texty pověsti, takže nelze hovořit o velkých aktualizacích.

I když nelze považovat Kristiánovu legendu za spis historiografický, je základním pilířem ke zkoumání pověsti. Musíme z ní vycházet jakožto ze zárodku pověsti a dále pak zkoumat spisy, které jsme již zařadily do oboru historiografie. V jednotlivých kronikách jsme se již dověděli, že kulturní a historickou dobu ovlivňovalo tehdejší dění, které je v nich znatelné.

Komparujeme spisy, které pocházejí z odlišných dob, tedy z jiných politických poměrů, kdy si každá doba zřejmě žádala motivy, které by korespondovaly s tehdejším stavem.

Ke zkoumání musíme tedy brát v potaz i to, za jakých podmínek dílo vznikalo. Při rozboru těchto děl je zřejmé, že každý z autorů patřil k duchovní vrstvě (snad jen tak řečený Dalimil je diskutabilní), což je patrné ve všech textech. Duchovní stav byl určující hybnou silou po celý středověk, stejně jako zápas moci světské a duchovní reprezentoval politické a mocenské napětí.

Dnešní historici se učí, jak být vůči dané problematice co nejobjektivnější, nicméně v dobách minulých (historických obdobích), kdy kroniky vznikaly (doba Kosmova, Dalimilova), si všímáme jasných subjektivních připomínek, které se nesou celými díly. Cílem této práce není zkoumat rozdíly mezi pohledy starších a moderních historiků, nicméně je potřeba vědět, jaká úskalí sužovala životy autorů (středověkých tvůrců), abychom porozuměli odlišnostem v textu. Zatímco popudem k sepsání Kristiánovy legendy byla zřejmě (podle autora) iniciativa druhého pražského biskupa Vojtěcha, u Kosmy se nedomníváme, že sepsal kroniku

---

¹¹ Zejména Kosmas a Dalimil

¹² BLÁHOVÁ, Marie. aj. (ed.). *Kroniky doby Karla IV.* Praha: Svoboda, 1987.

¹³ Jedná se o chronologické uvádění letopočtů doplněných stručnými popisy událostí.

na popud panovníka. V případě kronik doby Karla IV. lze předpokládat, že se mohlo jednat o propagaci politické moci. Velmi často tedy docházelo k záměrnému doplňování údajů či pasáží, které si tehdejší kultura a historická epocha vyžadovala.

2. Kristiánova legenda

Legenda je označována jako *Život a umučení svatého Václava a jeho báby svaté Ludmily* a je také nejstarším pramen přemyslovské pověsti. V souvislosti s legendou hovoříme o 10. století, je tedy zřejmé, že Kristián si byl vědom, že křesťanství v Čechách bylo zatím v zárodcích a postupně nabývalo na své intenzitě.

Pověst je u Kristiána celkem stručná. V Kristiánově legendě je pověst popsána asi takto: Slované se usadili pod Arkturem,¹⁴ žili bez vládce a zákonů. Teprve, když je postihl mor, žádali o radu a věštecký výrok nějakou hadačku. Na základě jejího výroku založili hrad Prahu a poté našli Přemysla, jenž se zabýval orbou. Ten se stal knížetem poté, co si vzal za manželku bezejmennou hadačku. Tak tedy byli vysvobozeni z morových ran. Jeho potomstvo bylo stále pohanské až do doby nástupu knížete Bořivoje (opět připomínáme problematický křest z roku 845).¹⁵

Slované

Kristián hovořil o Slovanech uctívajících¹⁶ modly a žijících bez zákonů, jež se usadili pod Arkturem. Stručná charakteristika slovanského lidu se může jevit jako skupina osob, která žije neuspořádaně pohanským životem, téměř jako nějaká zvířata. „*Žili jako kuň neovládaný uzdou, bez zákona, bez knížete nebo vládce a bez města potulující se roztroušeně jako nerozumná zvířata, toliko širý kraj obývali.*“¹⁷ Tuto část můžeme chápat jednoduše. Kristián počátek Slovanů viděl tak, že žili spíše jako skupina lidí na určitém území. Žili neuspořádaně a bez pevné mužské ruky (knížecí autority), jež by jim ukázala, že nemusí žít pouze na území v jakési přirozené volnosti, ale měla by jim stanovit určité etické a společenské principy. Podle Kristiána právě tyto atributy odlišují lidi od zvířat. Gradaci můžeme vysledovat u zhooubného moru, jímž byla ukončena tehdejší situace, a naopak procitnutí tehdejších obyvatel k ráznému činu.

Zárodek pověsti v Kristiánově legendě si můžeme vykládat všelijak. Viděl však slovanský lid jako neukázněný, bez knížete a bez města, jenž je stížen morem. Mor v tomto smyslu můžeme chápat i metaforicky. Je možné, že Kristián viděl nerozumný lid a morem mohl myslet i „mor morální“. Není tomu tak. Můžeme si pouze pomoci širším chápáním moru

---

¹⁴ Nejjasnější hvězda nacházející se v souhvězdí pastýře.

¹⁵ Ten byl pravděpodobně pouze jednorázovým aktem (neznáme k němu žádné podrobnosti), zatímco Bořivojův křest započal tzv. christianizaci shora, čili od rodiny panujícího knížete, byť ovládaného vyšší světskou mocí – vlivem moravského vládce. (TŘEŠTÍK, Dušan. *Počátky Přemyslovců*. Praha: NLN, 1997, s. 78-79.)

¹⁶ Socha nebo jiná podoba pohanského boha.

¹⁷ Ludvíkovský (ed.), 1978, s. 18.

jakožto hladomoru dle Třeštíka.¹⁸ Autor tedy do zmíněného slovního spojení zahrnul jak samu podstatu slova, tak bídu celkovou, a proto byl potřeba bájný Přemysl. Otázkou zůstává, proč Přemysl a jeho vazba k zemědělství.

Mor můžeme chápat jako poslední kapku, jež donutila lid k tomu, aby se obrátil na bezejmennou hadačku, která mu měla poskytnout radu a věštbu. „*A když jej obdrželi, založili hrad a dali mu jméno Praha. Potom nalezše nějakého velmi prozíravého a důmyslného muže, jenž se jenom orbou zabýval, jménem Přemysla...*“¹⁹ Lid si tedy žádal radu a věštecký výrok, a to mu bylo poskytnuto v logicky navazujícím sledu správně – založení metropole, vyhledání panovníka a jeho podíl na založení dynastie. Bezejmenná věštkyně ve své podstatě poskytovala radu, jak se zbavit moru.

Královská orba

Přemysl pojal za svou družku bezejmennou hadačku, a tak se stal knížetem. Díky sledu těchto událostí byli Slované vysvobozeni. Nebylo by tomu tak, kdyby každá z těchto událostí neměla nějaký opodstatněný smysl.

Dle Třeštíka²⁰ souvisí tyto aspekty právě s tehdejšími pohanskými rituály. Přemysl se zabýval orbou, která měla být vysvobozením právě proto, že souvisela s jarní orbou, tedy rituálem, jenž pomáhal k plodnosti půdy, ale i se zaháněním moru z venkova. Přemysl měl vyvést lid nejen z morových ran, ale i z bídy, a proto se lze domnívat, že měl lid naučit i zemědělství. Nabízí se otázka, jak by mohl prostý orač z polí vyvést lid z těchto pohrom. Je jisté, že v kontextu je i sňatek s neznámou věštkyní spjat s kultovními obřady.²¹ Můžeme ho nazývat „svatým sňatkem.“ Jednalo spíše o to, aby Přemysl mohl být knížetem a lid vyřešil nastalou situaci jejich sňatkem. V tu chvíli by se dalo hovořit o „královské orbě,“ jež byla potvrzena svatým sňatkem. Pokud spojíme všechny aspekty, které jsme shromáždili, lze se domnívat, že byl lid vyveden z bídy a morových ran díky sňatku, orbě a také díky tomu, že se Přemysl stal knížetem.

---

¹⁸ TŘEŠTÍK, Dušan. *Mýty kmene Čechů*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2003, s. 112.

¹⁹ Ludvíkovský (ed.), 1978, s. 19.

²⁰ Třeštík, Dušan, 2003, s. 114-116.

²¹ Za pozornost stojí poměrně časté Kosmovo vypravování o roli pohanských hadaček, které se objevuje především v pasáži Kroniky Čechů týkající se lucké války. Kosmas vnímá mezikmenový konflikt (nebo konflikt mezi obyvateli určitých regionů Čech) mimo jiné také jako soupeření mezi luckými a českými vědmami.

Motiv Prahy

Proč Kristián hovořil o založení hradu Praha? Z textu je totiž zřejmé, že byla založena nejdříve Praha a poté byl nalezen Přemysl, budoucí kníže. „*Kristián klade založení Prahy do bájně doby, ačkoliv Pražský hrad založil zřejmě Svytichněv I., asi někdy před rokem 911.*“²² Kristián zřejmě věděl, kdy byla Praha založena a kým, ale byla místem, které bylo již v těchto dobách významné, a proto Kristián záměrně usadil založení Prahy do těchto dob, aby pomohl textu a významu, jehož potřeboval dosáhnout. Z textu bylo zřejmé, že Slované byli lidé bez města, a založení Prahy je zde sice zakomponováno dějově správně, nikoliv však historicky. Kristiánovi šlo spíše o připomenutí kořenů přemyslovského rodu. Rodu, který zavedl zákony (jakési zvykové právo) a vytvořil silnou raně středověkou dynastii. Na to ve svém díle nepoukazuje, lze to z něj ovšem vydedukovat. Motiv Prahy tu mohl sloužit jako dovršení panovnické moci knížete Přemysla. Nabízelo se, aby Přemysl sám zoral půdu, na níž Praha stála, a tím byla i „požehnána,“ ale není tomu tak. Také by bylo příznačnější, kdyby Prahu sám postavil a založil Přemysl. Podle Kristiána bylo rozhodnuto o založení města, ještě než přišel Přemysl. Praha tedy mohla být knížecím stolcem, který lid připravil pro svého nového knížete Přemysla.²³ Mohla tu být jako symbol nově vznikajícího státu podle antické teorie vzniku státu. Kristián tedy viděl vládu Přemyslovců jako nově vzniklý stát, který vznikl založením Prahy, sňatkem s bezejmennou věstkyní a dosazením knížete na knížecí stolec. Těmito aspekty už nebyl lid jen prostým stádem, bez jakéhokoliv uspořádání, který autor viděl téměř jako divou zvěř.

Bezejmenná hadačka a Přemysl

Hadačka je v textu nepojmenovaná, nicméně její jméno je v novějších textech již obsaženo. Kristián přišel s nejstarší verzí přemyslovské pověsti, jejíž původ je nejasný (tradiční látka, autorův výmysl, převzaté zahraniční téma atp.), ale v kontextu nebylo příliš nutné jméno zmiňovat, ovšem opomenul zmínit, že musela mít vyšší postavení, aby se Přemysl mohl stát knížetem prostřednictvím sňatku. I Přemysla můžeme považovat za motiv. Nejen že propůjčuje jméno celé dynastii, ale význam jména znamená „důkladně promýšlející.“²⁴ Význam jména naznačuje, že Přemysl rozvážně rozmýšlel nad svými skutky, proto se zdál být nejlepší vhodnou

---

²² Třeštík, 2003, s. 162-163.

²³ Podle moderních historiků byl Pražský hrad budován v místech prastarého kultovního prostoru opatřeného nastolovaným kamenným knížecím stolcem. (TŘEŠTÍK, Dušan. *Počátky Přemyslovců*. Praha: NLN, 1997, s. 342.)

²⁴ RAMEŠ, Václav. *Po kom se jmenujeme?: encyklopedie křesťanských jmen*. 3. vyd. Praha: Libri, 2003, s. 197.

volbou. K dokonalosti rozhodnutí vedla jeho orba. Jarní orba byla totiž spjatá s rituálem, jenž měl zajistit jakousi přízeň bohů a posvěcení půdy.

Po smrti Přemysla se na knížecí stolec dostalo jeho potomstvo, nicméně bylo stále pohanské, čehož si Kristián důkladně všímal. Pasáž pověsti je dovršena vládou Bořivoje. Autor ho shledal jako skutečného zachránce, který nakonec přijal křesťanství. Do té doby vidí stále lid sloužící *modlám a bůžkům*.²⁵

---

²⁵ Ludvíkovský (ed.), 1978, s. 19.

3. Nejstarší verze v Kosmově Kronice Čechů

Kosmova kronika z 12. století nám nabídla řadu nových motivů, které jsme u Kristiána nezaznamenali. Právě v tomto textu jsme našli aktualizace, které souvisí s vývojem tehdejšího (Kosmova doba) stavu. Z kroniky je zřejmé, že Kosmas nevycházel pouze z díla Reginona z Prümü. Inspiraci hledal i u antických autorů a motivy v Kosmově kronice jsou s nimi úzce spjaté. V kronice lze nalézt náměty, jež by korespondovaly s díly Ovidia, Horatia či Vergillia.

Kosmas také rozlišoval dobu, pro kterou měl spolehlivé prameny, tedy dobu historickou, a dobu, kterou znal pouze z tzv. bájného vyprávění starců. Už kvůli této skutečnosti nechtěl opakovat, co ostatní dávno znali z legend. Pokud chtěl nějaké téma zachytit, snažil se ho obohatit o další typické motivy. Je evidentní, že měl mezi historickými osobnostmi své oblíbence. Dle J. Nechutové²⁶ to byli právě Přemyslovci, které Kosmas viděl jako pokračovatele Velkomoravské říše.

Kosmova verze zní asi takto:

Popisoval tehdejší krajinu jako dokonalou, nedotčenou lidskou rukou. Není známo, kolik lidí do těchto pustin vstoupilo, ale první sídla si začali tvořit kolem hory Říp mezi Ohří a Vltavou. Díky ideálním podmínkám se místo jevilo jako ideální pro žití. Kraj pojmenovali Čechy podle praotce, jenž se jmenoval Čech. A tak se čeští Slované usadili v této zemi zaslíbené.

V těchto krajích pak pobývali lidé, kteří „...byli mravů, jak poctivých, jak byli prostí a kupodivu ušlechtilí tehdejší lidé, jak byli mezi sebou věrni a jeden k druhému milosrdní, jak byli též mírní, střídmí a zdrženliví.“²⁷ Neexistovalo žádné vlastnické právo. To se ovšem obrátilo v opak, protože lidé toužili po majetku. Neměli nikoho, kdo by je rozsoudil, protože žili bez knížete. Kristián popisoval Slované jako pohany bez zákona, kdežto Kosmas popisoval nezkažený lid, protože neměl žádný majetek a „...nikdo neznal slovo ,mé.“²⁸ Je možné, že ono slovní spojení autor užil kvůli jakémusi kontrastu – „nezkažení“ Slované, kteří se měnili v „hříšníky.“ Popisuje zde poměrně dlouhou pasáží, že tehdejší lid si byl věrný a jeden k druhému milosrdný. Zlom u Kosmy nastal, když se obecné změnilo ve vlastní. Touha po jmění dohnala lid k ustanovení soudce a později k ráznějším činům.

Mezi nimi povstal Krok, jenž je soudil, a dokonce zbudoval hrad u vsi Zbečna. Měl tři dcery, Kazi, Tetu a nejmladší Libuši. Kazi byla učená v lékařství a měla moc i nad sudičkami.

---

²⁶ Nechutová, 2000, s 73.

²⁷ BLÁHOVÁ, Marie a Karel HRDINA. *Kosmova Kronika česká*. Praha: Svoboda, 1975, s. 13.

²⁸ Bláhová, 1975, s. 13.

Teta byla jemného citu a zbudovala hrad Tetín. Libuše byla nejmoudřejší, uměla věštit budoucnost a vybudovala hrad Libušín.

Po smrti otce si ji lidé ustanovili soudkyní. Libuše měla rozsoudit dva muže, kteří se přeli kvůli poli. Po jejím spravedlivém rozsudku si muž, který prohrál, začal stěžovat, že ženy mají málo rozumu a že by lidé měli mít za správce muže: „*Nás jediné opustila příroda k hanbě všem národům a kmenům, že nemáme správce ani mužskou vládu a že na nás doléhají ženská práva.*“²⁹ Lid se začal dožadovat mužského soudce. Uražená Libuše se radila se svými sestrami a na druhý den byl svolán sněm. Na něm pronesla prorockou řeč, která varovala před budoucími vládci.

Pověřila dva muže, aby k ní přivedli Přemysla, který u Stadic oral se dvěma strakatými voly. Její kůň je celou cestu vedl až ke vsi. Jakmile Přemysla našli, ustanovili ho svým knížetem, ten propustil své voly a vetkl do země otku, z níž vyrostly tři ratolesti. Přemysl pojal Libuši za manželku, stal se knížetem a poté byla založena Praha. Po založení Prahy následovala dívčí válka, krátký odstavec o potomcích Přemysla (jsou jmenováni) a lucká válka.

Příchod Čechů

Celý příchod Čechů se nesl v duchu biblických motivů. Říp je tu zasazen mezi Ohří a Vltavu. Krajina je zde hojně popisována jako nedotknuta rádlím. Tehdy s tímto kmenem podle Kosmy putoval muž, jenž povolal Čechy zemi, kde budou moci přebývat a tvořit svá první sídla. Oblast kolem hory Říp byla osídlována později, což můžeme konstatovat díky výzkumům, při kterých byla nalezena keramika pozdějšího typu a nekoresponduje s dobou příchodu první družiny do Čech.³⁰

Druzi pojmenovali zemi Čechy podle praotcova jména. Došlo tedy k převzetí jména po kmenovém vůdci, jako tomu bylo například u Římanů, kde Romulus nazval svým jménem Římány. Když byly Čechy pojmenovány, praotec padl k zemi a líbal ji. Tento akt bychom mohli nazvat *adoratio* neboli uctívání.³¹ Dříve se takto uctívali pohanští bohové spíše z děkovných záměrů. Hovoříme o prvních Slovanech, kteří přišli do Čech a položili základy jakémusi souručenství.

Při hlubším zamyšlení poskytuje Kosmova verze přemyslovské pověsti vývoj vládní moci (dle pověsti vnímáme Čecha jako muže, kterého družina ctíla a jehož rady byly přijímány; poté přišel Krok, který měl pravomoc ostatní soudit, zatímco Libuše a Přemysl vydávali zákony),

---

²⁹ Bláhová, 1975, s. 16.

³⁰ SADÍLEK, Josef. *Kosmovy staré pověsti ve světle dobových pramenů*. Praha: Petrklíč, 1997, s. 25.

³¹ Sadílek, 1997, s. 28.

ale i vývoj tehdejšího soužití lidí. Politický národ (český) vznikl daleko později, ovšem lze hovořit o národu etnickém díky budování českých tradic, pěstování jazyka, ale i uspořádání na určitém území. Pěstování jazyka začalo zejména po příchodu Cyrila a Metoděje na Velkou Moravu³² roku 863. Ti prosadili staroslověnštinu v náboženské sféře a vytvořili písmo nazvané hlaholice. V následujících staletích došlo k diferenciaci slovanských jazyků.

Za předchůdce „přemyslovského státu“³³ lze považovat právě kmenové zřízení, přičemž před ním je znám jistý útvar, jehož principem bylo následování nejmoudřejšího či nejsilnějšího jedince. Je také zjevné, že se území Čech v 6. století potýkalo se stěhováním národů a germánské obyvatelstvo odtud putovalo do Bavor či Rakous. Velká část aristokratického obyvatelstva odešla, a na území Čech tedy bylo politické vakuum.³⁴ To by vysvětlovalo, proč na území Čech neexistoval středověký stát, jemuž nakonec položili základy až Přemyslovci.

Krok

Kosmova verze pověsti nezačíná jako u Kristiána popisem Slovanů žijících téměř jako zvířata, Kosmas dobu viděl jako „zlatý věk.“ Také v pověsti neviděl to, že Slované byli morem donuceni vyhledat bezejmennou hadačku, nýbrž se vše změnilo až touhou po jmění. Musíme brát v potaz, že v Kristiánově době mohl mor donutit obyvatele k ráznému činu, u Kosmy to mohla být touha po jmění. Dle Sadílka³⁵ žili Slované v 6. a 7. století v osadách zřejmě jen o deseti domech. Vše tedy bylo všech a vše se dělalo pro všechny. V tomto pojetí Slované tedy nevyhledali nějakou hadačku kvůli moru, jak nám Kristián nabídl, ale protože žili bez soudce a „...*obecné se změnilo ve vlastní.*“³⁶ Z těchto kmenů tedy vzešel nejsilnější muž Krok, který je charakterizován jako dokonalý a působí v celém textu jako soudce.

Bezpochyby nám Kosmas podsunul i biblické motivy. Postavy jsou často charakterizovány jako nám již známé. Krok se svou dokonalostí může dle J. Sadílka³⁷ jevit jako král Šalamoun. Stejně tak nám J. Sadílek poskytl jednoduchou etymologii, kterou charakterizuje Kroka. Jméno Krok mohlo být kompozičně vytvořeno předložkou K a podstatným jménem Rok, které znamenalo rokování, tedy soud. Etymologii jména můžeme

---

³² První zmínka o Velké Moravě pochází z roku 833. V tomto roce byl vyhnán nitranský kníže Pribina Mojmirém.

³³ Kosmas hovořil o kmenech (Děčané, Doudlebi, Charváti, Chebané, Litoměřici, Lučané, Zličané) roztroušených na území Čech, nicméně můžeme předpokládat, že existoval jeden kmen Čechů, z něhož vystupují jednotlivé větve, tedy Děčané, Charváti atp. Je tedy možné, že došlo ke spojení „těchto“ kmenů právě pod přemyslovskými panovníky. (Obyvatelé rozličných regionů země.)

³⁴ Třeštík, 1997, s. 38.

³⁵ Sadílek, 1997, s. 35.

³⁶ Bláhová, 1975, s. 14.

³⁷ Sadílek, 1997, s. 42.

považovat za pouhé ozvláštění Sadílkovy publikace, ale nelze ji považovat za factum, které by vysvětlilo celou podstatu a charakteristiku onoho muže.

Krok neměl žádného syna, ale tři dcery.

Krokovy dcery

Dle Sadílka³⁸ by mohlo jít o jakési ztvárnění boha Triglava, jenž byl uctíván Slovy především ve Štětíně. Jednalo se spíše o bohyni, která měla tři hlavy, a ty vládly nebi, zemi a podsvětí. Je možné, že byla podoba boha převzata z antické mytologie, kde bychom našli bohyni Hekaté, která vládla rovněž nebi, zemi i podsvětí. Kosmas čerpal z vyprávění starců, ale víme, že inspiraci pro motivy často hledal ve spisech antických autorů. Buď se přiklonil přímo k bohyni Triglavě nebo k Vergiliovým veršům z Aeneidy. Kazi byla přirovnávána k Medei z Kolchidy, jež byla dle řeckých mýtů kouzelnicí, ale také byla v léčitelství přirovnávána k Asklépiovi. Teta byla jemného citu a vystavěla hrad Tetín (byl postaven na přelomu 8. a 9. století). Kosmas jí tedy hrad „věnoval“, ale z toho plyne, že Teta dostala jméno podle zmíněného hradu. Stejně tomu tak je u Libuše. I jí autor připsal hrad Libušín.³⁹

Pro práci je důležitá především postava Libuše. Kosmas ji ve své kronice jmenoval a zároveň ji bohatě charakterizoval. *„Byla mezi ženami přímo jedinečnou ženou, v úvaze prozřetelná, v řeči rázná, tělem cudná, v mravech ušlechtilá, nikomu nezadala v rozhodování při lidu, ke každému byla vlídná, ba spíše líbezná, ženského pohlaví ozdoba a sláva, dávajíc rozkazy prozřetelně, jako by byla mužem.“*⁴⁰ Kosmas zde viděl téměř dokonalou Krokovu dceru. Poslední část souvětí může působit takřka šovinisticky, vzhledem k jeho tvrzení, že prozřetelnost je známka mužů.

Soud

Zlom v její dokonalé „vládě“, kterou zdělila po svém otci, nacházíme v rozsudku, jenž Libuše vykonala nad dvěma muži, kteří byli v rozepři kvůli poli. V Kosmově kronice je jasně psáno, že pře byla rozsouzena po právu, nicméně ten, který spor prohrál, se přesto

---

³⁸ Sadílek, 1997, s. 45.

³⁹ Komplexní archeologické výzkumy objasnily osídlení a vývoj tohoto hradiště. Na místě, kde stál Libušín, se nejprve našla osada pražského typu, o čemž svědčí i nález vypichávaného hliněného kotouče, který zřejmě sloužil ke kultovním účelům. Zbytky osady byly zničeny výstavbou hradiště, které je datováno do 9. století. V následujících staletích bylo hradiště opuštěno a jeho dřívějšího úlohu plnilo hradiště Dřevíc. Od 11. století se v souvislosti s Libušínem hovořilo pouze o vsi, nikoliv o hradišti. Polohou hradiště i jeho datováním se více zabývá Zdeněk Váňa. (VÁŇA, Zdeněk. *Přemyslovský Libušín: historie a pověst ve světle archeologického výzkumu*. Praha: Academia, 1973.)

⁴⁰ Bláhová, 1975, s. 15.

na Libuši rozhněval. Urazil ji a žádal mužskou vládu. Kosmas se s Kristiánem rozchází v tom, že lidé chtěli mužskou knížecí vládu, nikoliv však dobrou radu a věštecký výrok. Měli bychom se ptát, proč Libuše v dalším sledu událostí svolila k mužské knížecí vládě, když to lidé žádali pouze proto, že si jeden ze dvou mužů žádal mužského soudce.

Následuje setkání tří sester, které se spolu radily, nikdo nevěděl o čem. Libuše totiž tehdejší lid přirovnala k žábám, které si zvolily za krále hada, ten je začal zabíjet. Ezopova bajka má s Libušinou řečí jistě hodně společného, jelikož si dobrého vládce nevážily. Lidé se tedy musí spokojit s knížetem, kterého budou mít, ať bude jakýkoliv, protože podle Kosmy ho může sesadit pouze Bůh, nikoliv lid.

Kosmas zde opět užil biblické motivy. Sama žádost lidu je brána jako vzpoura Izraelitů proti Bohu, které si všímá D. Třeštík.⁴¹ Záměrně uvedl do kontextu doby i Libušinu řeč, která varovala před volbou panovníka, a opět uvedl na scénu i motiv Samuela, který lidu oznamuje práva, jež bude mít král v případě dosazení. Zde je patrná skepse, kterou autor měl k vládě jako takové. Celý středověk se nesl v duchu boje o investituru a je to zřejmé i v postoji autora. Vláda je nejdříve vnímána jako zlo. Celý Libušin monolog se nesl ve varovném duchu. Na druhou stranu při dalším bádání se světské moci zastával, protože vládce nelze odvolat, to mohl pouze Bůh.

Na to Libuše poslala své posly, aby vyhledali Přemysla (určila jim místo a prozradila jeho jméno), jenž se měl stát knížetem. Kosmas nás opět zavedl do antické mytologie tím, že Libuši vložil do úst hned několik vět, které tomu nasvědčují. Libuše také tvrdila, že dva volí, s nimiž Přemysl oral, mají bílá znamení. Motiv se podobá veršům z Vergiliovy Aeneidy, která dala býkům naopak černá znamení. Toto tvrzení nesouvisí pouze s antikou, bílá barva má i pro starší českou literaturu velký význam, k němuž se zanedlouho ještě vrátíme. Říza, plášť i přehozy, které Libuše Přemyslovi poslala, mají svůj původ též ve Vergiliově Aeneidě. Poslové Přemysla našli s pomocí chlapce, který je již očekával na místě, které jim Libuše určila.

Cesta do Stadic

Libuše nařídila svým poslům, aby se vydali na cestu do Stadic, kde je pole, na němž oral Přemysl. Podle archeologických výzkumů byly Stadice územím Lemúzů.⁴² Díky archeologickým nálezům můžeme konstatovat, že Stadice neexistovaly v 7. a 8. století.

---

⁴¹ TŘEŠTÍK, Dušan. *Kosmova kronika*. Praha: Academia, 1968, s. 178.

⁴² Připomínáme, že se jednalo o území jiného kmene. (viz předchozí kapitola)

Poslové se v prvním okamžiku zdráhali, proto byl s nimi vyslán Libušin kůň, který cestu dobře znal. Je zajímavé, že ani jeden z nich si na koně nesedá a pouze ho následují. Je celkem možné, že to bylo z důvodu autority, která u nich k Libuši přetrvávala. Motiv triglavského koně směřoval k souhvězdí, v němž se nachází hvězda Arktur. Ta je již zmiňována u Kristiána. Je ovšem zajímavé, že spolu s hvězdou Virginis (náleží souhvězdí Panny) a Regulem (souhvězdí Lva) tvoří Arktur jarní oblouk.⁴³ Jedná se o symbolické spojení s jarní orbou, o kterém jsme se zmiňovali. Chlapec, který čekal u Stadic, věděl, že poslové přijdou a budou hledat Přemysla. Může tu být spojitost s jízdami, které Libuše se svým koněm do Stadic podnikala. Chlapec ji zřejmě dobře znal a na příchod byl připraven Libuší.

Přemysl

Libuše spolu s muži poslala řízu, plášť a přehozy. Tyto dary mu byly předány se slovy: „...tebe za knížete, tebe za soudce, tebe za správce, tebe za ochránce, tebe jediného sobě volíme za pána.“⁴⁴ Zřejmě to souvisí s biblickým Eliášem, který hodil přes Elišu svůj plášť, což symbolizovalo vyšší bytost, která měla být zástupcem božím. V tu chvíli se stal neodvolatelným.⁴⁵

Přemysl pustil své voly – jeden z nich měl bílý pás a bílou hlavu a druhý byl od čela po zádech také bílý s bílými zadními nohama. Tyto motivy se dle Karsubického⁴⁶ často objevují v ruských pohádkách, kde bájně postavy propouštějí ze služeb svá zvířata po vykonané práci a jsou povolána v případě nouze. Budeme-li se držet hvězdy Arktur, která je součástí souhvězdí Bootes, a bylo později starci přejmenováno na souhvězdí Přemysla Oráče, dostaneme odlišný motiv. J. Sadílek⁴⁷ zmiňuje, že lidé viděli v tomto souhvězdí nejen Přemysla, ale i jeho voly. Přemysl voly nepustil, ale spíše obětoval bohyni Céřeře. Podíváme-li se ještě na symboliku volů, s nimiž byla vykonávána orba, měli bílá znamení. Bílá barva může symbolizovat jak světlo, tak duchovnost, ovšem v našem případě se jedná o barvu nevinnosti a panenství (Libuše).

Další zvláštností je pole, které Přemysl oral. Musíme na plochu, kterou oral, pohlížet jako na součást rituálu, jenž souvisí s jarní orbou. U Kosmy nám byl poskytnut přesný rozměr úhoru, a to dvanáct kročejů široký a dvanáct kročejů dlouhý. Měli bychom se ptát, proč Přemysl oral

---

⁴³ KLECZEK, Josip. *Naše souhvězdí*. 4., opr. a dopl. vyd. Praha: Albatros, 1994. Oko (Albatros), s. 140-147.

⁴⁴ Bláhová, 1975, s. 19.

⁴⁵ Sadílek, 1997, s. 83.

⁴⁶ KARBUSICKÝ, Vladimír. *Báje, mýty, dějiny*. Praha: Mladá fronta, 1995, s. 161.

⁴⁷ Sadílek, 1997, s. 77.

tak malou plochu. Tyto přesné rozměry souvisely s jarní a podzimní rovnodenností, kdy den i noc trvají dvanáct hodin. Přemysl oral brázdy na malé ploše pod Arkturem, které tvoří jarní oblouk. Vykonával tedy stejně jako u Kristiána rituální orbu, přičemž u Kosmy byl tento rituál obohacen o další komponenty.

Z kronik, ze kterých čerpáme, vycházel Přemysl jako zachránce lidu a muž, který položil základy státu. Badatelé Přemysla mnohdy spojovali se Sámem, jenž je dnes známý tím, že porazil franského krále Dagoberta I. roku 631 u Wogastisburgu. Sám byl nejen vůdcem kmenového svazu označovaného jako Sámova říše, ale i franským⁴⁸ kupcem. Jako vůdce se osvědčil při odražení maďarských útoků. Dle Charváta⁴⁹ se Sámova říše rozkládala zřejmě na jižním Slovensku, v severovýchodním Rakousku nebo na nejzazším cípu jihovýchodní Moravy. Jedná se o spekulaci z minulého století. Přemysla tedy musíme považovat za postavu z pověsti, dokud se neobjeví hmatatelné důkazy, které by ho ztotožnily s reálnou historickou osobností.

Líska s ratolestmi

Přemysl propustil své voly, poté vrazil do země otku, kterou je poháněl. Z ní pak vyrašily tři ratolesti, přičemž dvě uschly a jedna jediná rostla do výšin. Zde Kosmas spojil Ovidiovy Proměny (Pallas zatnul do země oštěp, ze kterého rostly zelené plody.) i Břetislavovo nařízení.

Ve 12. století se vedl spor mezi Vladislavem I. a olomouckým knížetem Otou. Dle Břetislavova výroku měli být předáci pod vládou českého knížete. „*Ale kdyby vaše paní nebyla s tou věcí tak spěchala, nýbrž na krátký čas byla vyčkávala běhu osudů, že by nebyla pro mne tak brzy poslala, měla by vaše země tolik pánů, kolik by příroda vydala na svět knížecích synů.*“⁵⁰ Břetislav měl pět synů, ale zemi mezi ně nechtěl rozdělit. Měl vládnout nejstarší syn.⁵¹

Přemysl s sebou vzal také střevice z lýka, které v nejstarších literárních dílech plnily funkci symbolu chudoby. Chtěl je uchovat na hradě, aby jeho potomci věděli, že rod vzešel z chudých poměrů. Přemyslovo knížectví bylo zpečetěno stejně jako u Kristiána sňatkem s Libuší (ale knížetem se stal už při příchodu poslů) a „...*upoutal zákony tento bezuzdný kmen.*“⁵²

---

⁴⁸ O jeho původu toho příliš nevíme, i když je spojován s Franskou říší, kde koexistovaly různé kmeny různých národností. Je tedy možné, že tady po nějakou dobu pobýval, ale mohl být také příslušníkem nějakého kmene.

⁴⁹ CHARVÁT, Petr. *Zrod českého státu: 568-1055*. Praha: Vyšehrad, 2007. Historica (Vyšehrad), s. 140-147.

⁵⁰ Bláhová, 1975, s. 20.

⁵¹ KALHOUS, David. *České země za prvních Přemyslovců v 10.-12. století*. Praha: Libri, 2011, s. 96.

⁵² Bláhová, 1975, s. 23.

Praha

U Kristiána jsme také konstatovali, že založení Prahy je zasazeno kompozičně správně, jelikož byla součástí rad, které jim bezejmenná hadačka poskytla. U Kosmy je její založení až na samém konci. Dle Třeštíka⁵³ Libušina věštba odpovídá věštbě o nalezení Přemysla. Když dějové linky obou věštev postavíme vedle sebe, výsledkem bude nalezení Přemyslova místa. Libuše totiž bezděčně a bez jakékoliv logiky viděla Prahu. Její název odvodila od muže, jenž na místě vyráběl práh. V tomto městě vzešly dvě zlaté olivy, a to svatý Václav a svatý Vojtěch.

Bájně potomstvo

Kosmas nám předložil i jakýsi soupis nástupců Přemysla. Těm je věnován jen krátký odstavec. Po Přemyslovi nastoupil Nezamysl. Poté nám autor sdělil i další jména, a to Mnatu, jenž nastoupil po Nezamyslovi, poté Vojena, Křesomysla, Neklana a Hostivíta, jenž zplodil Bořivoje. Kosmas k nim nic dalšího nepřipsal, pouze popsal jejich posloupnost, protože nebyl nikdo, kdo by zaznamenal jejich činy. „*Ale pomlčme o těch, o nichž se mlčí.*“⁵⁴

---

⁵³ Třeštík, 2003, s. 105.

⁵⁴ Bláhová, 1975, s. 25.

4. Přemyslovská pověst v Dalimilově kronice

Dalimil se ve svém textu pověsti držel kompozičně Kosmy, ovšem obohatil jej o další motivy. V některých případech spíše doplnil to, co Kosmas nezvládl z hlediska logičnosti textu, ale také rozvil některé části, které jeho předchůdce nezmínil vůbec, nebo se tématu dotkl okrajově. Dalimil mnohdy použil to, co se mu zkrátka hodilo, aby se mu celý text rýmoval. Všiml si nelogičností, které Kosmův text obsahoval a snažil se mu dát nějaký smysl hlavně při uspořádání všech pověstí. Nesmíme opomenout to, že i Dalimil se potýkal s nesnázemi své doby a nezapomněl to zahrnout i do této části své kroniky. Kristián se zabýval především otázkou moru, Kosmas zahrnul boj moci církevní a světské a Dalimil se potýkal s nesnášenlivostí k cizincům, a to především k Němcům.

Čechy podle Dalimila

Stejně jako Kosmas, Dalimil začal pověst potopou, stavbou babylónské věže a zmatením jazyků. V souvislosti s příchodem Čechů hovořil o Srbech a řecké zemi. Dalimil už tedy nehovořil o Germánské zemi a jejím popisu, nýbrž o srbskému kraji, kde žili tzv. Charváti. Zde vládl lech jménem Čech, ale dopustil se vraždy a svou zemi musel opustit i se svou rodinou. Oproti Kosmovi, který přesný počet nevěděl, nám Dalimil tuto informaci⁵⁵ nabídl:

*„Ten mužobojstva se dočini,
pro něž svú zemi provini.
Ten Čech jmieše bratruov šest,
pro něž jmieše moc i čest,
a ot nich mnoho čeledi,
již jedné noci Čech osledi.“⁵⁶*

V přechozí kapitole jsme shrnuli Kosmův pohled na přemyslovskou pověst, avšak nezmínili jsme se o hoře Říp. Kosmas jí zkrátka ponechal jméno Říp, nijak nám jméno nevysvětloval, ovšem Dalimil nám poskytl toto:

*„Ale s té hóry na zemi zřěchu,
pro to tej hórě Říp vzděchu.“⁵⁷*

---

⁵⁵ Musíme brát v potaz, že se jedná o veršovanou kroniku. Tento detail tedy nemusí souviset s jakousi skutečností, nýbrž se shodou na konci veršů.

⁵⁶ DAŇEHLKA, J., HÁDEK, K. a HAVRÁNEK, B. (edd.) *Staročeská kronika tak řečeného Dalimila*. Praha: Academia, 1988, s. 105.

⁵⁷ Daňhelka, Hádek, Havránek (edd.), 1988, s. 105.

Podle něj byl tedy Říp pojmenován až družinou, která přišla spolu s Čechem. Ale co znamená název? Tyto dva verše sdělují, že Říp byl pojmenován takto, jelikož se z hory nechalo dobře pozorovat okolí. Autor tu nepopisoval krajinu jako Kosmas, nýbrž převzal a veršoval pasáž o dokonalosti lidí a pouze se zmínil o bohatosti země.

Kosmův text výstup na kopec neobsahuje. Až u Dalimila se objevuje ranní výstup na horu. Stejný motiv je i v Alexandreidě (motiv výstupu na trójský pahorek).⁵⁸ Jedná se o archetypální motiv. Stejně tak motiv země zaslíbené, který se objevil už v Mojžíšově druhé knize (Exodus),⁵⁹ jenž má svůj původ zřejmě v Mezopotámii. (...) *mé zahrady a háje, jež medem a vínem oplývaly, trní jen plodí (...)*.⁶⁰

Neshledal zlom v tom, že se obecně změnilo ve vlastní, ale zkrátka pokračoval v této pasáži. Dokonalost narušovalo pouze to, že lidé žili bez manželství a obcovali mezi sebou jako zvířata.

Krok a jeho dcery

U Dalimila se Krok jevil nejen jako soudce, ale i jako muž, jenž je moudrý. Není tu zmínka o hradišti Zbečno, které popisuje Kosmas. Věnuje se mu daleko více než Dalimil. Dalimil zřejmě potřeboval plynulý přechod k sestřím, proto okrajově zmínil Kroka.

„Kaziu, Tetku a Libuši.

O třetie mluvíť muši.

Kazě seděla na Kazíně

*a Tetka na Tetíně.*⁶¹

Z ukázky je evidentní, že nám zde přibyl hrad Kazín. Dalimil vycházel z Kosmy, a tak doplnil text o tuto drobnost. Jako měla Libuše Libušín, Teta Tetín, tak i nyní se dostalo hradu třetí sestře. Snažil se tedy doplnit chybějící Kosmovu část.

Libušín hrad se rozkládal až ke vsi Zbečno, poblíž které stál i domnělý Krokův hrad. V této oblasti se však nachází keltské oppidum, mnohdy s těmito hrady spojované. Měli bychom se ptát, z jakého důvodu. Žádné hradiště z doby prvních Slovanů zde neexistovalo, ale oppidum Stradonice se datuje až do 2. století př. Kr. Jednalo se o významné keltské místo, kde se nacházela i mincovna. Stradonice jsou spojovány s hradem u Zbečna či Libušínem i z toho

---

⁵⁸ Staročeská Alexandreida. Uspořádal Václav Vážný. Praha: Nakladatelství ELK, 1949, s. 56, verše 681-698.

⁵⁹ Bible. Ekumenický překlad. Praha: Ekumenická rada církví, 1984, s. 58, Ex 3,8.

⁶⁰ Nářek nad zkázou města Uru (cca 1900 př. Kr.) In: Mýty staré Mezopotámie. Praha: Odeon, 1977, s. 59, verš 273.

⁶¹ Daňhelka, Hádek, Havránek (edd.), 1988, s. 118.

důvodu, že se oppidum rozkládalo na devadesáti hektarech.⁶² Za zmínku také stojí, že se nedaleko Libušína nacházela i jakási keltská dílna. V Mšeckých Žehrovicích byla nalezena kamenná hlava keltského druida.

Až u Dalimila se Kazi dočkala svého hradu. U Kosmy byla zmínka o mohyle, která byla vztyčena na její počest. Jeho tvrzení, že je umístěna „...nad břehem řeky Mže při cestě, kudy se chodí do končin kraje bechyňského přes horu, jež slove Oseka,“⁶³ dalo prostor nejrůznějším spekulacím. Lidé začali domnělý hrad hledat na místě, kde se měla nalézat mohyla. Z historického hlediska připadá v úvahu další keltské oppidum, a to závist u Zbraslavi, jež je jedním z nejznámějších oppid nacházejících se na území Čech. Kazín je skalní ostroh, na kterém byly nalezeny stopy nasvědčující tomu, že toto místo bylo osídleno již v době halštatské. Doba koresponduje s dobou vzniku oppida Závist, jehož osídlení je datováno do 6. století př. Kr. O Závisti psali i Václav Hájek z Libočan či Bohuslav Balbín, ale až archeologové 20. století objasnili význam tohoto oppida.⁶⁴ Byla u něj nalezena mohyla, kterou někteří spojují právě s mohylou ctihodné Kazi. Ale jedná se skutečně o její mohylu?

Faktem je, že oblast, v níž se měla nacházet zmíněná hradiště, byla jakousi keltskou částí Čech. Jeví se to, jako by Libušín, Zbečno, Kazín i Tetín byly obklíčeny keltskými pozůstatky.

Libušín soud

Dalimil nepozměnil důvod, proč si nakonec lidé žádali mužského knížete. Je jím zkrátka to, že při soudila žena. Je však zajímavé, že v Kosmově Kronice Čechů se Libuše při hanbě ještě bránila, ale u Dalimila tomu tak není:

*„I jě sě jie viece všech paní haněti,
jehož já nechci mluvíti.
Libušě to uslyšěvši,
nemúdrě mu přehověvši,
nic jemu neotpovědě,
ale valný sněm zapovědě.“⁶⁵*

Ke své obraně se uchýlila až po zmíněném sněmu. Nápadnou aktualizací však je, že lidé, kteří si žádali nového knížete, si žádali knížete cizince. Dalimil to nevyslovil přímo, ale můžeme

⁶² DRDA, Petr a Alena RYBOVÁ. *Keltové a Čechy*. Praha: Academia, 1998, s. 138.

⁶³ Bláhová, 1975, s. 15.

⁶⁴ Drda, Rybová, 1998, s. 16, 75, 88.

⁶⁵ Daňhelka, Hádek, Havránek (edd.), 1988, s. 118.

o tom spekulovat, pokud lidé tvrdili, že „...v své zemi nemůžem podobného jmiati.“⁶⁶ V souvislosti s Dalimilem můžeme říci, že jeho tvrzení bylo v souladu s jeho dobou a jeho xenofobním chováním vůči cizincům.⁶⁷

Nyní si rozebereme kapitolu o Libušině proroctví. Je zřejmé, že pasáž byla přejata od Kosmy. Nasvědčuje tomu i Libušino tvrzení, kterým varovala před mužskou rukou, od které lid čeká trýzeň. To potvrdil tím, že jejich kníže měl usednout za železný stůl. V pověsti se objevil teprve u Dalimila. Nyní se dostáváme k proroctví. Lidé si žádali knížete odjinud a Dalimil jim prostřednictvím Libuše prorokoval:

*„Ale bude-li nad vámi cizozemec vlásti,
nemoci bude váš jazyk dlúho tráti.
Túhat' jest každého mezi cizími,
smutný utěší se mezi známými.*

...

*Češte své, i krastavo,
nedaj v se cizozemcóm, česká hlavo!“⁶⁸*

Kosmas varoval, že mužský kníže si vezme, co je mu libo, ale Dalimil se těmito verši snažil chránit „národ“ i jazyk. Tato ukázka z Dalimilovy kroniky potvrzuje, že lidé opravdu mysleli cizince, a proto Dalimil varoval „své lidi“ ve své době (13. a 14. století). Na počátku 14. století se země potýkala s ukončením vlády Přemyslovců, tedy domácích dynastií. V roce 1306 byl zavražděn Václav III. v Olomouci a přemyslovská dynastie vymřela po meči. Od roku 1306 do roku 1310 se na trůně vystřídali dva nedynastičtí⁶⁹ panovníci. Poté nastoupila vláda Lucemburků. Společenské upořádání Dalimilovy doby bylo také nestálé. V církevních kruzích převládal latinský jazyk a na panských dvorech a ve městech se začala výrazně uplatňovat němčina kvůli expanzi německých obyvatel.⁷⁰

---

⁶⁶ Daňhelka, Hádek, Havránek (edd.), 1988, s. 119.

⁶⁷ V době posledních Přemyslovců se na území Čech dostalo značné množství německé populace. Němčina pronikala do kultury i na královský dvůr. Kolem roku 1300 tvořili Němci jednu třetinu populace. Naproti tomu byly vytvořeny podmínky pro rozvoj české „národnosti.“

⁶⁸ Daňhelka, Hádek, Havránek (edd.), 1988, s. 129.

⁶⁹ V roce 1306 se ujal vlády Jindřich Korutanský, manžel Anny Přemyslovny. Po jeho krátké vládě se objevila vojska Rudolfa I. Habsburského a nastala doba vlády Habsburků. V roce 1307, když zemřel Rudolf Habsburský, se opět ujal vlády Jindřich Korutanský. Jeho vláda ale neměla pozitivní ohlasy, a proto Jindřich VII. s pomocí Korutanského odpůrců dosadil v roce 1310 na trůn svého syna Jana Lucemburského.

⁷⁰ Dalimil ve svém textu hledal jakoukoliv záminku, aby se vyrovnal s cizinci. Nevíme, jak to vnímal Kosmas. Až u Dalimila vnímáme nacionální posun k příslušnosti k nějakému celku a „národu.“

Cesta za Přemyslem a setkání

Podle Kosmy Libuše určila místo nalezení Přemysla, načež se poslové zdráhali, poslala s nimi tedy svého koně. Dalimil se nezdráhal, Libuše s nimi koně poslala ihned (jméno knížete, ani místo, kde jej najdou, jim neprozradila) a ten jim měl určit, koho vsadit do sedla. Dostáváme se k Bílině a ke Stadicím.

*„K tomu muži kůň přiskočiv, i sta,
u něho se vzbočiv, vzyvsta.
Stojieše jako jat udici,
pro to tej vsi vzděchu Stadici.“⁷¹*

Stadice byly tedy pojmenovány až poté, co byl nalezen Přemysl. Setkání Přemysla s posly se od Kosmy poněkud odlišuje. Kosmas totiž jejich brzkým příchodem odůvodnil dvě uschlé lísky, ale Dalimil jím odůvodnil hlad v zemi, jelikož Přemysl nestačil doorat své pole. Přemysl to oznámil při ukončení orby. Úplně vypadl motiv volů, kteří byli propuštěni.

V této pasáži se objevily železný stolec, ke kterému Přemysl pozval pány k obědu a otka, kterou Přemysl vetkl do země. Poslové byli překvapeni z vyplněné věštby, kterou jim předpovídala Libuše. Hostitel železnou radlici vysvětlil tak, že do onoho dne byli obyvatelé země pod měkkou ženskou rukou a nyní je měla čekat železná ruka jeho rodu. Autor tím nenaznačil pouze tvrdou vládu, ale i způsob obdělávání půdy. Ve 13. a 14. století došlo ke zdokonalení železných radlic pro účinnější obdělání pole.⁷²

Z otky, která byla v zemi, zatím vyrašilo pět výhonků, nikoliv tři. Z nich čtyři uschly a pouze jeden se rozvil. Je možné, že Dalimil narážel na jednotlivé větve Přemyslovské dynastie, ale mohou vysvětlovat i Břetislavovo tvrzení. Z rodokmenu Přemyslovců je zjevné, že tyto větve existovaly a jednalo se o olomouckou, brněnskou, znojenskou a Děpolticů. Výhonek, který rozkvetl, představoval přímou linii od Bořivoje až k Václavu III. Přemysl vysvětlil lísky takto:

*„jakž vám Libuše jest řekla,
můj rod chlapieho pořáda
dojde královeho řáda.
Pěti prameny budu kvísti.
To budu na knížě čísti,
že ze mne bude kněžstvo patero,*

⁷¹ Daňhelka, Hádek, Havránek (edd.), 1988, s. 139.

⁷² BERANOVÁ, Magdalena a Michal LUTOVSKÝ. *Slované v Čechách: archeologie 6.-12. století*. Praha: Libri, 2009, s. 106.

*ale brzy zhyne čtvero.*⁷³

A z těchto pěti potomků zbyde pouze jeden (Bořivojova linie). Ty linie, které měl namysli Dalimil zaniknou už do roku 1247.

Přemysl byl prostého původu a Dalimil to zdůrazňoval, jelikož slovo chám, které se v pověsti objevilo, se dá vykládat jako urážlivé pojmenování, které se dávalo sedlákům. Autor pokračoval výrokem, že vnuk pomstí svého děda. Motiv lýkových střevců se u Dalimila nevyskytuje vůbec, Přemysl měl nohy ovinuté lýky.

Libuše s Přemyslem

*„Řka to, vsta z chlapieho sboru
i jide do Libušina dvoru.
A jakž brzo Libušě doje,
Libušě jej za muže pojě.
Přemysla páni velikými dary ctichu,
a kněžě jeho učinichu.*⁷⁴

U Kosmy byl použit biblický motiv přehození pláště přes Přemysla, což symbolizovalo okamžitou volbu knížete. Dalimil si volbu ponechal až na příjezd budoucího knížete. Libuše musela mít vyšší postavení a prostřednictvím sňatku se z oráče stal kníže. Kosmas z něj učinil knížete ihned. Není divu, jelikož si volbu knížete vysvětloval jako boží poslání, jež mohl ukončit také pouze Bůh. Dalimil tuto nesrovnalost napravil a Přemysl se stal knížetem až po svatbě s Libuší. V dalším sledu událostí se již oba autoři shodují v tom, že lidem dali zákony, které upevnily panovnickou moc a položily základy státu.

Praha

Jak víme, u Kristiána byla Praha z hlediska kompozice zasazena správně – Přemysl a Praha byly řešením, jak si poradit s morem. V Kosmově kronice Libuše viděla Prahu⁷⁵ bez jakékoliv logiky (autor zřejmě chtěl psát o založení Prahy, ale nevěděl si rady s tím, kam jej zařadit). Dalimil psal téměř stejně, ale obrátil sled událostí v Libušině věštbě. Nejprve hovořila o ctěném Václavovi a pokřtěném Vojtěchovi a poté spatřila Prahu (U Kosmy je to obráceně.).

---

⁷³ Daňhelka, Hádek, Havránek (edd.), 1988, s. 149.

⁷⁴ Daňhelka, Hádek, Havránek (edd.), 1988, s. 149.

⁷⁵ viz kapitola Kristiánova legenda – motiv Prahy

Název Prahy odvodil stejně jako Kosmas:

*„Stavte město, to vám káži,
tu, kdežť to já vám ukáži,
u Vltavy pod Petřínem,
kdežto tesař činí práh s svým synem,
Pro práh městu vzdějte Praha,
toho města bude silná dráha.“⁷⁶*

Přemyslovo potomstvo

Dalimil posloupnost Přemyslových následníků kopíroval od Kosmy, ale tvrdil, že Vojen, jenž následoval po Mnatovi, rozdělil zemi mezi dva syny. Území Lučanů náleželo Vlastislavovi a Čechy Unislavovi, přičemž lucké území bylo přejmenováno na Žatecko. Po krátkém žití Unislava nastoupil Křesomysl. Křesomyslem končila nevědomost o potomecích Přemysla a následoval Neklan, o kterém se autor rozepsal. Takto odvodil jeho jméno:

*„A snad jemu pro to Neklan diechu,
že jeho s koně nikdy nekláli biechu.“⁷⁷*

Dalimil jeho vládu popsal jak kriticky, tak kladně. Podle něj byl Neklan moudrý, ale odsuzoval ho za to, že nebyl dost statečný, a proto nebyl schopný dovést zemi k rozkvětu. Od Neklana se vzdálil k Vlastislavovi, jemuž náleželo Žatecko. Neklanovým následovníkem byl Hostivít, k němuž si Dalimil našel další historku, která souvisí se založením hradu Klepý, který si vybudovali Lučané, ale Pražané ho nakonec dobyli.

*„Když jich múdré panie uzřechu,
své muže takto přijechu:
po lónu sě klepachu
...
Pro taký klep nelepý
tomu hrad vzděchu Klepý.“⁷⁸*

---

⁷⁶ Daňhelka, Hádek, Havránek (edd.), 1988, s. 150.

⁷⁷ Daňhelka, Hádek, Havránek (edd.), 1988, s. 251.

⁷⁸ Daňhelka, Hádek, Havránek (edd.), 1988, s. 299.

Po Hostivítovi následoval jeho syn Bořivoj, který je toho času podřízen Svatoplukovi, jenž vládl na Moravě.

*„Jednů kněz Bořivoj přijěde k královu dvoru,
král jemu učiní velikého vzdóru.“⁷⁹*

Bylo to pro to, že Bořivoj nebyl křesťan, a proto ho Svatopluk nechal sedět na zemi se svými psy. Bořivoj nakonec přijal křesťanství 894. Tato datace je s největší pravděpodobností chybná, protože Metoděj, který měl Bořivoje křtít, zemřel již roku 885. Jedná se o mylnou dataci, která byla chybně zapsaná ve starších análech.

Pokud připustíme, že je tato datace správná, potom zcela zpochybňujeme informace z Kristiánovy legendy (10. století) a z její odvozeniny *Diffundente sole* (13. století). Oba hagiografické texty podrobně vyprávějí o Bořivojově konverzi ke křesťanství a o událostech předcházejících jeho pokřtění Metodějem. K důležité historické události muselo dojít někdy kolem roku 880.

---

⁷⁹ Daňhelka, Hádek, Havránek (edd.), 1988, s. 308.

5. Kroniky doby Karla IV.

Pro práci je nezbytné čerpat i z kronik doby Karla IV., ovšem jak jsme zmínili výše, budeme aktualizace textu sledovat v kronikách Přibíka Pulkavy z Radenína, Jana Marignoly a Neplacha. Ve své podstatě všechny tři kroniky vycházejí z Kosmy a Dalimila, jen v některých případech autoři obohatili text pověsti o další motivy.

Přibík Pulkava přispěl do textu pověsti několika detaily, které rozebereme v následujících kapitolách. Právě zde byl zřetelný jeho vztah ke Kosmovi, ale i k Dalimilovi. Karel IV. se na kronice také podílel. Dle J. Nechutové⁸⁰ opatřoval informace i historickou dokumentaci. Prameny podroboval kritice, a proto je dílo i kompilátem jeho názorů.

Verze **Jana Marignoly** též připomíná kompilaci Dalimilovy i Kosmovy kroniky. Nelze si nevšimnout jeho přidaných pasáží, které působily spíše jako pokus o květnatý sloh. Snažil se o vyšší literární úroveň popisu pověsti než jeho předchůdci. Kronika je psaná kultivovaným jazykem, ale jeho úsilí o vytvoření vyššího literárního útvaru občas narušovalo celkovou srozumitelnost textu. Není příliš cenným dílem pro české dějiny. Abychom vůči dílu nebyli příliš kritičtí, musíme podotknout, že poskytuje poznatky z Asie, Indie a Arábie, kde J. Marignola pobýval patnáct let.⁸¹

Neplach se držel střídavého výkladu. Některé části textu pověsti vynechal úplně a ty, o nichž se zmínil, popsal formou krátkých bodů. Pouze zmíníme jeho verzi, avšak velkých výkladů se zřejmě zdržíme, jelikož vycházel pouze z Kosmovy verze a patrně ze starých klášterních análů; nemůžeme zcela vyloučit ani vazbu na nejstarší národní analistiku. I přesto, že je kronika z hlediska významu v literární teorii hodnocena nízko,⁸² musíme ji zohlednit v naší práci.

Čechy a jejich první lidé v Kronikách doby Karla IV.

I **Přibík Pulkava z Radenína** začal text pověsti zmatením jazyků a vznikem sedmdesáti dvou řečí po stavbě babylónské věže. Proto je „...nazvána tato věž Babel, což se překládá jako zmatení jazyků.“⁸³ Také určil název Slovanů podle slovanské řeči.

Oproti ostatním Pulkava přidal i postup prvních obyvatel Čech. Ti putovali přes chaldejskou krajinu a odtud do zátoky vstupující do moře u Byzancie, odkud se lidé rozptýlili

---

⁸⁰ NECHUTOVÁ, Jana. Latinská literatura českého středověku do roku 1400. Praha: Vyšehrad, 2000, s. 140.

⁸¹ Nechutová, 2000, s. 139.

⁸² Nechutová, 2000, s. 139.

⁸³ BLÁHOVÁ, Marie. aj. (ed.). *Kroniky doby Karla IV.* Praha: Svoboda, 1987, s. 272.

po celé Evropě. Původ Čechů viděl jako Dalimil v Chorvatsku, kde došlo k vraždě spáchané Čechem. Ten musel nakonec zemi opustit i se svou rodinou. Přešli Dunaj a dostali se do země zvané Boemia (od slova boh) k hoře Říp. Její název odvodil od latinského *respiciens* tzn. rozhlížející se.⁸⁴

Racionálnější pohled nabídl odvození názvu Čech. Doposud jsme měli možnost sledovat převzetí jména po kmenovém vůdci. V tomto případě už Čechy nenesly jméno po svém objeviteli, nýbrž se Čechové nazývají Czechy dle slovanské řeči. Pulkava také tvrdil, že teprve kolem Řípu se tvořily první osady a šlo o první místo, kde se obdělávala půda. Čech putoval se svými bratry a tentokrát nám Pulkava nabídl i jméno jednoho z nich. Lech se nakonec usadil v polské zemi, jejíž název odvodil od *campi plani* neboli rovná pole. Někteří z jeho rodu se dostali až do Ruska, Pomořan či do severských zemí.

Jan Marignola tvrdil, že Jáfet⁸⁵ obdržel Evropu. Vypráví, odkud pocházely jednotlivé „národy.“ Pokud jde o Čechy, vzešly z Goméra.⁸⁶ Také tvrdil, že Slované pocházejí od Elysa. Část z nich tvořili Čechové a mezi nimi byl kdosi jménem Boya. Odtud Marignola vyvodil název Boemia. Čechy považoval jako Kosmas za část Germánie. Přidal také sousední země, čímž nám poskytl i geografické zajímavosti. Příchod prvních obyvatel do Čech převzal od Kosmy, ale vynechal Čechův příběh o vraždě.

Neplach příchod Čechů vynechal úplně. Zmínil se o knížatech, jež stále uctívala modly.

Krok a jeho dcery – Kroniky doby Karla IV.

U **Pulkavy** si lidé zvolili za soudce Kroka, ovšem nebyl pouze moudrý jako v předchozích verzích, ale byl také bohatý. Tvrdil o něm, že měl bratra či otce,⁸⁷ jenž založil hrad Krakov. Část o sestřích věcně připomínala Dalimilovu verzi, čemuž nasvědčovalo tvrzení o prvorozené dceři Kazi, které chtěl Pulkava věnovat hrad. Proto se jí říkalo také Běla a postavila hrad Bílina. Tetka vybudovala Tetín.

Změna nastala až s Libuší. Pulkava do pověsti vepsal, že právě Libuše vystavěla vyšehradský hrad. U Kosmy i Dalimila byl hrad vystavěn až za vlády Přemysla a po ustanovení zákonů. Hrad Libušín a Vyšehrad totiž dějově přehodil, takže Libušín je postaven až po sňatku a ustanovení zákonů. Následovala pře a Libušín soud.

---

⁸⁴ Bláhová, aj. (ed.), 1987, s. 272.

⁸⁵ Jáfet byl biblický praotec a jeden z Noemových synů. Z těchto tří synů se zalidnila země.

⁸⁶ Jáfetův syn

⁸⁷ Přibík Pulkava neví, zda to byl otec, či bratr.

Jan Marignola pasáž o Krokovi a popis jeho dcer téměř doslovně kopíroval od Kosmy. Stejně tak část se soudem a při dvou mužů. Jediný rozdíl byl mezi dobou rozsudku. U Kosmy i Dalimila Libuše rozsoudila případ ihned, ale u Marignoly rozvázně vyčkala do druhého dne. Je možné, že chtěl autor poukázat na to, že se Libuše zřejmě rozhodla daný případ důkladně prozkoumat, aby rozsoudila spor po právu.

Neplach část se soudem vytrhl z kontextu a je poměrně krátká. Může pozbývat smyslu, na který jsme zvyklí z přechozích textů pověsti. Kroka ani jeho dcery nezmínil. Hovořil o Libuši, která pozorovala, že lidé chtěli mužského vladaře, a proto slíbila, že si vezme muže. Nevidíme tu tedy žádný soud. Zpozorovali jsme pouze Libušin pocit, že byla třeba mužská ruka. Neplach tu upozorňoval na to, že Libuše se snad svého lidu obávala, a proto slíbila mužského vladaře dříve, než byla veřejně haněna.

Přemysl – Kroniky doby Karla IV.

Přibík Pulkava se Přemyslovou osobností inspiroval u Kosmy i Dalimila. Kombinoval jejich texty, jednotlivé motivy a pasáže mezi sebou střídal. Věštbu o Přemyslovi, jeho železný stůl a následné vyslání koně s posly zjevně korespondují s Dalimilem. Poté pokračoval podle Kosmovy předlohy až k motivu otky se třemi lískami. Přemysl nakonec přijel na Vyšehrad.

Marignola výběr Přemysla jaksi ozvláštnil. Věštba o Přemyslovi byla Marignolou takto přetvořena: *„Příštího rána, dříve než se sešel lid, uviděla z okna přicházet jakéhosi rolníka a vyběhla mu vstříc, tázajíc se po příčině jeho tak časného příchodu. On jí řekl: ‚Případ chci vyložit věštkyni.‘ ‚Já,‘ pravila ona, ‚jsem věštkyně a předpovídám ti, že bude tvá nevěsta a družka.‘ On odpověděl: ‚Když jsem zapřáhl voly k pluhu, převeliké množství ptáků, totiž orlů, několikrát přeletělo nad mou hlavou a konečně spočinuli na mém pluhu.‘ Libuše mu přikázala: ‚Jdi a vrať se k svému pluhu a to nikomu nezjevuj, ale vyčkej výsledku věci, protože máš dobré znamení a budeš knížetem celé země.‘“⁸⁸* Následná Libušina prorocká řeč byla převzata od Kosmy.

I **Neplach** se v části o Přemyslovi nechal inspirovat Kosmou. Pouze zkrátil jeho verzi a doplnil ji například tím, že zmínil Přemysla jako sedláka. Tím zdůraznil jeho chudý původ. Místo střevíců, jež byly symbolem chudinských poměrů, a které si nakonec Přemysl vzal s sebou, použil mošnu.

---

⁸⁸ Bláhová, aj. (ed.), 1987, s. 460.

Praha – Kroniky doby Karla IV.

V **Pulkavově verzi** o Praze se nacházela jen nepatrná odlišnost. „*Když přijdete k onomu místu, promluvte k prvnímu člověku, kterého najdete, a prvním slovem z jeho odpovědi pojmenujte to místo.*“⁸⁹ Dalimil i Kosmas hovořili o Libušině věštbě. Ihned věděla místo i jméno, ovšem u Pulkavy se ostatní dozvěděli jméno až po rozhovoru s člověkem, který na místě vyráběl práh. Po věštbě Prahy následovalo stanovení zákonů Přemyslem a Libuší.

Marignola nejprve hovořil o stanovení zákonů. Nevydala je Libuše spolu s Přemyslem, ale pouze Přemysl. Věštba o Praze následovala až poté a je totožná s Kosmou.

Neplach se vrátil k ustanovení zákonů Přemyslem a Libuší. U něj se věštba o Praze odehrávala v přítomnosti Přemysla a lidí z obce pražské. Samo o sobě toto tvrzení nedává příliš smysl, vzhledem k tomu, že věštba teprve probíhala. Problém nastává v tom, že se tak dělo v přítomnosti obyvatel pražské obce.

Knížata – Kroniky doby Karla IV.

V **Pulkavově verzi** byli Přemyslovi potomci vyjmenováni totožně jako u Dalimila. Převzal i kompozici, do které je uspořádal. Psal i o Neklanovi, jenž měl Křesomysla, ale zmínil, že se k Neklanovi zanedlouho vrátí, aby navázal na luckou válku.

V Kosmově textu je zajímavé, že v pozici lucké války autor významným způsobem narušil chronologii svého vyprávění. Při svém vypravování se držel stejného postupu jako starší analisté, kteří zachycovali historické události rok za rokem. Kosmas převyprávěl nejstarší děje, vyjmenoval pohanská knížata až po historického Bořivoje. Poté se vrátil zpět k Neklanovi a vložil retrospektivu – interní konflikt v Čechách, tedy luckou válku. Poté se vrátil k Bořivojovi a jeho ženě Ludmile. Nevíme, zda to byl autorský úmysl, nebo pouhé ozvláštnění textu. Také je možné, že si po zmínce o Bořivojovi vzpomněl, že opomenul zmínit luckou válku.

J. Marignola vyjmenoval pouze pořadí podobně jako Kosmas. **Neplach** se tímto stylem inspiroval také.

---

⁸⁹ Bláhová, aj. (ed.), 1987. s. 274.

6. Sumarizace

Nejstarší verze pověsti se nachází v Kosmově Kronice Čechů, avšak zárodek se nalézá v Kristiánově legendě. Lze konstatovat, že Dalimil, Přibík Pulkava, Jan Marignola i Neplach čerpali z Kosmy coby hlavní předlohy. Přepracovali především ty motivy, které lze považovat za hlavní. Povšimli jsme si i nových poznatků, které byly reflektovány například do příchodu Čechů (Pulkavův popis putování prvních obyvatel).

Kosmův text se bezpochyby jevil jako nejmystičtější. Kosmas byl příslušníkem duchovní vrstvy, proto bychom čekali strážlivý výklad korespondující především s biblickými motivy. Avšak inspirace u antických autorů jeho text pověsti jistě ozvláštnila. Při zkoumání přemyslovské pověsti bylo zásadní zaměřit se právě na Kosmu, jelikož ostatní autoři vycházeli právě z jeho díla. Je třeba se ptát, proč Kosmas užil některé detaily, které jsou spjaty spíše s keltskou kulturou. Vlastnosti, které přiřkl Krokových dcerám, se shodují s atributy, které náležely keltským kněžkám. Hradiště zmiňovaná autorem se nacházela v keltské oblasti. Právě zde se rozkládala oppida obrovské rozlohy. Není jisté, zda Kosmas věděl o keltském obyvatelstvu na území Čech, nicméně oppida Závist u Zbraslavi a Stradonice byla neustále osídlována. V Kosmově době se na těchto místech musely nalézat ještě zachovalé pozůstatky keltských oppid.⁹⁰

V Dalimilově kronice jsme objevili jeho vazbu na šlechtu a zárodek nacionálního myšlení. I přes propracovanost Kosmova textu našel Dalimil místa, do nichž mohl promítnout dobu (14. století), kterou bylo třeba zaznamenat. Motiv ranního výstupu na horu bylo jistým ozvláštněním textu pověsti.

Autoři kronik z doby Karla IV. spíše opakovali, co jejich předchůdci zapsali. Pulkava použil Kosmovu verzi, kterou ozvláštnil motivy z kroniky tak řečeného Dalimila, ale i svými zeměpisnými znalostmi a racionálními připomínkami při odvozování jednotlivých názvů.

Dílo Jana Marignoly má spíše zeměpisnou hodnotu, jelikož toho o českých dějinách příliš nevěděl. Své nedostatky se snažil zakrývat vysokou jazykovou úrovní, která narušovala celistvost textu pověsti.

Neplachovo zachycení pověsti bylo spíše formální záležitostí. Některé motivy pozbývají významů, pro které byly vytvořeny, jiné byly vypuštěny úplně. Je to zřejmě díky jeho zkrácené verzi, pro kterou se rozhodl. Pověst patrně chtěl zachytit, ale následně se jí nechtěl nebo nemohl věnovat podrobněji.

---

⁹⁰ Patrně věřil (neboť uvedl), že praotec Čech přivedl slovanské předky do dosud neobydlené země.

7. Texty pověstí ve výuce

České pověsti jsou součástí nejstarších textů a žáci mnohdy nevědí, o které texty se jedná. Kristiánova legenda, Kosmova Kronika česká atp. nejsou díly popisující pouze historické události, ale dokládají i jazykovou situaci na území Čech. Díla starší české literatury nemusí působit na žáky základních škol zajímavě, nicméně úkolem této aktivity je, dokázat opak. Mnozí žáci na základních a středních školách neměli možnost nahlédnout do Kosmovy Kroniky české nebo do kroniky tak řečeného Dalimila, a proto ani netuší, že obsahují nejstarší české pověsti. I přesto, že jsme zmínili řadu motivů, které autoři ve svých dílech použili, může v nich být skutečnost, která je stále ukryta, a úkolem pedagoga by mělo být probudit v žácích chuť ji najít. Každý pedagog může prostřednictvím svých vyučovacích nástrojů a schopností vychovat člověka, který bude např. shromažďovat texty, které možná ještě nikdo nečetl, nebo potvrdí, či vyvrátí historické události, o kterých se pochybuje.

7.1. Základní škola

Texty by měly být vytvořeny dle předlohy⁹¹ pro žáky osmé třídy druhého stupně základní školy. Časová náročnost analýzy textů pověstí by měla být osm vyučovacích hodin českého jazyka a tři hodiny dějepisu. Jejich cílem by nemělo být pouze to, aby se žáci dozvěděli o pověstech, které jsou spjaty s českým „národem“ a Přemyslovci, ale také by si měli osvojit umění spolupráce, vnímání textu, rozhodování a prosazení se v určité skupině.

První hodina

Úvodní hodina by měla být spíše informační a přípravnou fází pro následující hodiny. „*Co je to pověst a jaké pověsti znáte?*“ V souladu s těmito otázkami by následovala diskuse, do níž by se měl zapojit každý žák. Pokud by někteří žáci neznali žádné jiné pověsti kromě těch, jež už zazněly, můžou se zaměřit na místo nebo osobu, která je spjata s nějakou pověstí.

Roztřídění žáků nejlépe do pěti skupin po pěti či šesti žácích by mělo probíhat řízeně. Každý z nich dostane číslo od jedné do pěti, přičemž ti, kteří dostanou číslo jedna, budou tvořit jednu skupinu. Ti, kteří dostanou číslo dva, další skupinu atd. Každé skupině bude přidělen jeden text, který ovšem obdrží na hodině literatury týden před jeho prezentováním. Vyhne se tomu, aby jedna ze skupin měla více času na zpracování než druhá. Tak případně na každou skupinu jeden text, na který bude mít týdenní přípravu.

---

⁹¹ BLÁHOVÁ, Marie a Karel HRDINA. *Kosmova Kronika česká*. Praha: Svoboda, 1975.

Následující hodiny

Skupiny by měly v následujících hodinách svým spolužákům tlumočit, o čem jejich text byl. Bude následovat dvacetiminutová až pětadvacetiminutová prezentace nejlépe v PowerPointu. Cílem prezentace by měla být především charakteristika textu:

1. Charakteristika těch postav, které v textu vystupují. Co o nich žáci zjistili.
2. Jak pochopili daný text a příp. popsali symboliku některých tvrzení.
3. Určit, zda jsou v textu historické nesrovnalosti (v souvislosti s tím budou důležité hodiny dějepisu, na kterých se vrátíme do časů prvních Slovanů a prvních Přemyslovců – jejich životy atp. vč. doporučené literatury).
4. Vyhledat v textu geografická místa a zahrnout do prezentace i jejich obrázky s mapou a následně popsat jejich historický vývoj.

Součástí prezentace by měla být aktivita, kterou si skupina připraví pro své spolužáky, např. nějaké otázky v souladu s prezentací. Učitele by mělo zajímat i to, kdo byl ve skupině neaktivnější, kdo se ujal vedení týmu. Tím pedagog sleduje osobnosti svých žáků, jejich schopnosti a možnosti. Po každé prezentaci proběhne hodnocení (co se ostatním na prezentaci líbilo a co by ocenili – spíše chvála než kritika).

Poslední hodiny

Na předposlední hodině si shrneme a zopakujeme získané informace o pověstech. V další části hodiny by měla proběhnout prezentace na téma Vyobrazení přemyslovské pověsti v rotundě sv. Kateřiny ve Znojmě.

Součástí závěrečné hodiny by měl být test jako součást výstupu z hodin o pověstech.

7.2. Střední škola

Žáci středních škol se mohou hlouběji ponořit do starších textů. Mohou totiž pracovat přímo s texty z kronik. Tato aktivita se týká především žáků prvních ročníků středních škol. V souvislosti s analýzou textů by mělo proběhnout osm vyučovacích hodin literatury. V průběhu těchto hodin by se žáci měli naučit práci s textem a spojit historické souvislosti s danou pověstí.

Aktivita

Na úvodní hodině s tématem Pověsti v Kosmově⁹² a Dalimilově⁹³ kronice se žáci dovědí, co bude cílem následujících hodin literatury. Mělo by proběhnout opakování v podobě rozhovoru. „*Co je to pověst a jaké pověsti znáte? Kdo byli Kosmas a Dalimil? Do jaké doby byste je zařadili?*“ Poté by si žáci měli přečíst medailonky o těchto autorech v čítance či učebnici literatury pro střední školy. Bájně Kosmovo vypravování se nachází na stranách 11-34 v Kosmově Kronice Čechů, proto si texty rozdělíme na sedm vyučovacích hodin, během nichž proběhne analýza textů z následujících hledisek:

1. Přečíst text.
2. V krátkosti říci, o čem text je.
3. Vysvětlení pojmů, kterým žáci nerozumí.
4. Práce ve dvojicích – žáci by se měli pokusit o vysvětlení historických souvislostí a přirovnání obsažených v textu, a to na základě vzájemné pomoci.
5. Také by se měli pokusit určit záměr autora při užití jednotlivých motivů či přirovnání (alespoň obecně).
6. Následně bychom si měli společně říci, jaká historická fakta se v Kosmově textu nacházejí a jaká naopak nekorespondují s dobou, o které píše.

Výstupem z této aktivity by měla být práce, v níž se žáci pokusí srovnat libovolný text Kosmovy Kroniky české (strany 11-34) se stejným textem Dalimilovy kroniky vč. určení tropů a figur v obou textech. Práci by měli žáci odevzdat na osmé vyučovací hodině literatury, která by se měla věnovat především ucelenému souhrnu informací. Mohl by být pro žáky vytvořen kvíz s otázkami, díky kterému by došlo k ověření získaných informací.

Mohl by probíhat dvěma způsoby.

1. Forma klasického kladení otázek a následné odpovědi některého z žáků.
2. Forma elektronická.

Žijeme v době technologického pokroku a téměř každý žák střední školy vlastní mobilní telefon. Kvíz by tedy mohl být vytvořen i prostřednictvím Google nástrojů či stránky Survio.cz.

---

⁹² BLÁHOVÁ, Marie a Karel HRDINA. *Kosmova Kronika česká*. Praha: Svoboda, 1975.

⁹³ KRČMOVÁ, Marie a Hana VRBOVÁ. *Kronika tak řečeného Dalimila*. Praha: Svoboda, 1977.

Exkurze

V souladu s těmito aktivitami lze do výuky zařadit i exkurzi. Vycházíme z toho, že jsme v pověstech našli zmínky o několika hradech. Z uvedených hradišť zbyly spíše jen ruiny či nepatrné terénní stopy, ale i ty mají své jisté kouzlo. V úvahu připadají hradiště Libušín či Děvín. Se žáky se můžeme pokusit o rekonstrukci nějaké Kosmovy pasáže. Můžeme putovat dále a podívat se k hoře Říp. Ty školy, které mají možnost, mohou navštívit i rotundu sv. Kateřiny ve Znojmě. Za připomenutí stojí i Levý Hradec, který se díky Kosmovi stal dějištěm lucké války. Zajímavější pohled do minulosti nabízí i oppida, o kterých jsme se zmínili v přechozích kapitolách. Ta jsou v blízkém okolí Libušína a Tetína. Při dlouhé procházce v okolí oppida Závist, kde byla nalezena údajná mohyla ctihodné Kazi, můžeme s žáky nalézt i úlomky keramiky.

Závěr

V úvodu této práce jsem zmínila, že jsem si téma vybrala proto, že doba středověku je velmi zajímavá a pyšní se texty úzce spjatými s českým kulturním vývojem. Po dokončení této práce musím konstatovat, že texty, s nimiž jsem pracovala, jsou především úžasným důkazem o formování nacionální myšlení.

I přestože většina děl byla napsaná v latinském jazyce, pěstovalo se v nich národní uvědomění. Především kroniky doby Karla IV. byly sepsané pro uchování české historie a její oslavu. Je úžasné, jak tyto spisy působí na dnešní čtenáře. Při bádání v Dalimilově kronice byl zřejmý jeho vztah k českému jazyku. I když byla kronika psaná jednoduchou češtinou, bylo evidentní, že chtěl vytvořit česky psané dílo už kvůli příslušnosti k určitému „národu.“

Není pochyb, že mě tato práce nesmírně obohatila a naplnila touhou po dalším vzdělávání v této oblasti. Osobně si myslím, že starší česká literatura je na základních a středních školách velmi nedoceneným odvětvím.

Při navrhování plánu, jak využít texty na základních a středních školách, jsem vycházela především z vlastních zkušeností. Myslím, že prostřednictvím tohoto plánu nejsou žákům vnucovány pedagogické připomínky a názory, a proto si žák může ke středověkým textům vybudovat svůj vlastní vztah. Je důležité, aby dokázali spojit historické souvislosti s danou pověstí. Poklady, jež jsou ukryty v textech, žák nachází sám. Je na každém pedagogovi, jaký zvolí postup a pomocí čeho žáky inspiruje.

V závěru musím vyzdvihnout prameny, s nimiž jsem pracovala. Bylo zajímavé sledovat, jaké názory měli a mají historici v souvislosti s přemyslovskou pověstí. Sadílek se držel spíše biblických a antických motivů, kdežto D. Třeštík uváděl racionální připomínky a historické souvislosti. V práci jsme zmínili i hradiště a oppida, která jsou od 20. století baštou archeologů. I ti měli rozdílné názory, avšak drželi jsme se spíše historických faktů a dodali jsme své hypotézy.

Práce nenabízí pouze náhled do přemyslovské pověsti ve středověkých textech, ale i jakýsi politický vývoj do 14. století. Velmi mě potěšilo, že práce spadá nejen do českého jazyka coby předmětu, ale i do historie a archeologie. Z hlediska českého jazyka by se práce mohla rozšířit i o dívčí a luckou válku, které přemyslovskou pověst rozvíjí. Naproti tomu z historického hlediska by bylo možné zahrnout obsáhlejší archeologické výzkumy jednotlivých hradišť.

Resumé

The thesis was focused on a description of the Přemyslid Legend development and the themes changes in sources from 10th to 14th century. The thesis was aimed at a text updating of the legend in Cosmas' *Chronica Boemorum*, the *Chronicle of Dalimil* as well as chronicles from Charles IV period. For explanation of some concepts or historical associations, specialised literature was used. The thesis proposes a project that should inform students about the importance of the oldest Czech legends that belong to old Czech literature.

Seznam literatury

BERANOVÁ, Magdalena a Michal LUTOVSKÝ. *Slované v Čechách: archeologie 6.-12. století*. Praha: Libri, 2009. ISBN 978-80-7277-413-5.

Bible. Ekumenický překlad. Praha: Ekumenická rada církví, 1984.

BLÁHOVÁ, Marie. *Kroniky doby Karla IV*. Přeložil Jakub PAVEL, přeložil Jana ZACHOVÁ. Praha: Svoboda, 1987. Členská knihnice (Svoboda). ISBN 25-107-87.

DALIMIL. *Kronika tak řečeného Dalimila*. Přeložila Marie krčmová a přebásnila Hana Vrbová. Praha: Svoboda, 1977. Členská knihnice (Svoboda). ISBN 25-031-77.

DAŇEHLKA, J., HÁDEK, K. a HAVRÁNEK, B. (edd.) *Staročeská kronika tak řečeného Dalimila*. Praha: Academia, 1988. ISBN 21-021-88.

DRDA, Petr a Alena RYBOVÁ. *Keltové a Čechy*. Praha: Academia, 1998. ISBN 80-200-0732-6.

EDEL, Tomáš. *Příběh johanitského komtura řečeného Dalimil: kapitoly z dějin české politiky*. Praha: ISV, 2000. Historie (ISV). ISBN 80-85866-61-7.

HRUŠKA, Blahoslav. *Mýty staré Mezopotámie: sumerská, akkadská a chetitská literatura na klínopisných tabulkách*. Praha: Odeon, 1977. Živá díla minulosti (Odeon).

CHARVÁT, Petr. *Zrod českého státu: 568-1055*. Praha: Vyšehrad, 2007. Historica (Vyšehrad). ISBN 978-80-7021-845-7.

KALHOUS, David. *České země za prvních Přemyslovců v 10.-12. století*. Praha: Libri, 2011. ISBN 8072774921.

KARBUSICKÝ, Vladimír. *Báje, mýty, dějiny: nejstarší české pověsti v kontextu evropské kultury*. Praha: Mladá fronta, 1995. ISBN 80-204-0524-0.

KLECZEK, Josip. *Naše souhvězdí*. 4., opr. a dopl. vyd. Praha: Albatros, 1994. Oko (Albatros). ISBN 80-00-00103-9.

KOSMAS. *Kosmova kronika česká*. 6. vyd., ve Svobodě 2. Přeložili Karel Hrdina a Marie Bláhová. Praha: Svoboda, 1975. ISBN 25-099-75.

Kristiánova legenda: život a umučení svatého Václava a jeho báby svaté Ludmily. Přeložil Jaroslav LUDVÍKOVSKÝ. Praha: Vyšehrad, 1978.

NECHUTOVÁ, Jana. *Latinská literatura českého středověku do roku 1400*. Praha: Vyšehrad, 2000. ISBN 80-7021-305-1.

RAMEŠ, Václav. *Po kom se jmenujeme?: encyklopedie křesťanských jmen*. 3. vyd. Praha: Libri, 2003. ISBN 80-7277-197-3.

SADÍLEK, Josef. *Kosmovy staré pověsti ve světle dobových pramenů: (antické a biblické motivy)*. Praha: Petrklíč, 1997. ISBN 80-85243-88-1.

Stat' (překlad z němčiny) Literární podvod (Literarischer Betrug) z roku 1824. In Machovec, Milan. Josef Dobrovský. Praha: Svobodné slovo, 1964.

TŘEŠTÍK, Dušan. *Kosmova kronika: studie k počátkům českého dějepisectví a politického myšlení*. Praha: Academia, 1968.

TŘEŠTÍK, Dušan. *Kosmas: studie s výběrem z Kosmovy Kroniky*. Praha: Svobodné slovo, 1966. Odkazy pokrokových osobností naší minulosti (Svobodné slovo).

TŘEŠTÍK, Dušan. *Počátky Přemyslovců: vstup Čechů do dějin (530-935)*. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 1997. Česká historie. ISBN 80-7106-138-7.

TŘEŠTÍK, Dušan. *Mýty kmene Čechů: (7.-10. století) : tři studie ke "starým pověstem českým"*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2003. Česká historie. ISBN 80-7106-646-X.

VÁŇA, Zdeněk. *Přemyslovský Libušín: historie a pověst ve světle archeologického výzkumu*. Praha: Academia, 1973. Památníky naší minulosti.

VÁŽNÝ, Václav. *Staročeská Alexandreida*. Praha: Evropský literární klub, 1949. Národní klenotnice (Evropský literární klub).